

Könyve ily módon a jugoszláviai magyar irodalom egyik sajátos színtöltőjévé lett. És hogy a technikai kivitelezés szempontjából is csak ezt mondhatjuk róla, az mindenekelőtt a vizuális élmények szerepét oly ki-

fogástalanul betöltő illusztrációknak köszönhető, amelyek úgyszintén Molnár Mária munkái és amelyek közül nem is egy valószínűsítő kis remekmű.

FEKETE ELVIRA

MINDENKI ÉLETBEN MARAD

VARGA GÉZA: *En így adom vissza.*
Forum, Újvidék, 1978.

Ne vess, vajdasági... — írnám át Gábor Andor prologusát. — Vagy ne neves. Csak tanulj nevetni. Előlről kezd e drága tudományt, mit természetlőt csak gyermek kapott, mint ártatlan, csilingelő kacajt, de az élet gondba és munkába görnyedt sok millió felnőttől elrabolta, s helyébe vinnygó sírást adott.

Végre egy olyan könyv ragad a kezünkben — szívósan, tapadón —, amely a lélek diadalordítását sieteti, amely a ránk neheződő és egyre nehezebben befogadható ismeretlen anyagok mögé kényszerít, kalauzol, elvezet oda, ahol szabadon nevetni a vajdasági, s a szerkesztők atyai jószággal végre egy kevésbé ápoltságot nyitnak résnyi kaput. Nehogy beletároguljanak a humoristák a pesszimizmust árasztó rimlábak csontzenéjébe, mert hiába mondjuk, hiába mondta Karinthy, hogy „már a régi görögöknél találjuk a bőrt”, a mi „motorikus” gondolkodásunk nem érti a fantázia és az álom közti vonatkozást. Érthetjük így: Mi az, amit olvasnak a vajdaságiak, s mi az, amit utolérhetetlen bölcseséggel mindössze a szerző és baráti köre forgat önelégülten. Ne magyarázzunk bele a dologba, nincs, ami nincs, de most van valami, s ez a „valami” egy izléses, „jól nevelt”, szépen megszerkesztett könyv. Címe: *En így adom vissza.*

Varga Géza könyve örömmerevesség. Az ilyen örömmereveséget megadja nekünk a szerző, s megadja az Újvidéki Rádióban, de a csokor többet mutat, mint egy-egy villanás az éterből. A parodista irodalomkriti-

kus, szelíd irodalomkritikus, s mint ilyen „a humorban ismer tréfát”, íróember, aki a műhely alapos ismerője, aki azt a gépet is ismeri, amelyen az író a művét lekopogta. Lélek-búvár, konferan-szié, szoborleplező ünnepi szónok, az író rokonszenves ismertetője s még a végső esetben sem „kellemetlenkedő alak”, aki a szellemi vadrezervátumban vadásztalalom idején beledupláz a „jobb sorsra érdemes” kortársba. A parodista „rámászik” az alkotóra, de nem nyomja agyon, nem ez a szándéka: a paródia békésen szunynyad a nagy mű árnyékában, de azért visszaadja mindazt, ami a fakultások harcából a csatatéren maradt, a rozsdás kardot, az üres töltenyt, az eldobott páncélinget, a kevésbé használható arzenált. Valóság-felfedő stádiumban írott prózával és verssel találkozunk a kötetben, s ez a randevúzás olyan tiszta, olyan kellemes, mint valami tavaszi séta, amelynek során egyszerű, könnyen kategorizálható tapasztalatokat szűrhetünk le. Mondjuk így: Mi játszunk, s a tanár úrnak berúgjuk a gólokat. Cseppnyi öröm. Védjenek jobban. Vagy talán a mi rúgóképességünk fejlettebb? Mindegy. Az átszervezés időszaka — ugyanis egynéhány író csak a kötet elolvasása után mutatkozhat be az olvasónak — következik, mert az egészen korai gyakorlatok még nem teszik mesterré azt az íródeákot, aki a tollat forgatja s a szárával ír. Vagy kapar.

Varga Géza — érzésünk szerint túlföntül visszatartott gyengédséggel — szinte megsimogatja, becézi íróinkat, minden sorával megmarad a

jóizlés határain innen s helyenként szinte kölcsönhatásba kerül egy-egy írással, a szerző tanulmányával. Jobb, mint az eredeti. Tehát egy potenciálisan alkotó író kötetével ismerkedünk, aki mégsem írja le, hogy parodizált hősei „alacsonyabb rendűek”, s azt sem, hogy „a vajdasági írók kockafejűek”, nem. Varga Géza szereti kortársait, s megjelent írásai alapján osztályozza őket, de senkit sem buktat meg. Például gyengéden szórakozik Székely Tibor számlájára — *Erdőben, erdőben, szép kerek erdőben* —, mintegy bevezetve a népszerű kutatót a páholyba. Parodizálja Varga Géza a stílusgyakorlatokat is, s nem a humorista hibája, hogy olyan írókat is célba vett — tízes találatlaltal —, akik választékosnak tűnő dilettantizmussal feszítenek a vajdasági irodalom mindig borongós egén. A kötet a tudomásulvétel teszi lehetővé, a fényeket erősíti, a sötétre fekete köpenyt

dob: ez hasznos és érdekes játék. Majtényi, Gál, Léway, Urbán — a toll örök tulajdonosai — és azok, akiknek részvétele csekély, akik csak a labdaszedégetés tudományával foglalkoznak, ezek mind-mind helyet kaptak a könyvben, s az író talán ezzel a megoldással előzetesen vagy utólagosan fogant kérdésekkel perel. Egy kalapban a nagy család, s a varázsló nem minden esetben fehér nyulat vagy fehér galambot emel a magasba. Van ott a kalapban egy-néhány leveli béka is, aki megérzi, hogy merről fúj a szél. Ez is érdem.

Ne vess, vajdasági, ezt üzeni nekünk Varga Géza tisztességgel és becsülettel. Olyan „bagoly” a szerző, aki nappal lát, s meggyőzött bennünket arról, hogy azzal is érdemes foglalkozni, ami végzetesen idegen szerkesztőink ízlésétől. Jó, hogy így adta vissza — az adósnak végre megengedték, hogy rendezze a számláját.

SZÜSZNER ZOLTÁN

EGYMÁS SZOMSZÉDSÁGÁBAN

VITKOVICS MIHÁLY *magyar és szerb írásai*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1978.

Nem évtizedek, hanem évszázadok kapcsolatai elevenednek fel abban a nagy vállalkozásban, amelyet a budapesti Európa Könyvkiadó és az újvidéki Matica srpska közösen kezdeményezett. Ennek a nagy távlatokat átfogó kettős kiadói programnak nem az a célja, hogy más formában felújítsa és továbbfejlessze a már eddig is rendkívül értékes eredményeket elért kapcsolattörténeti tanulmányok ismertetését, hanem a szélesebb olvasóközönség felé fordulva csak részben ismert vagy alig ismert irodalmi műveket, naplójegyzeteket, dokumentumköteteket rendez sajtó alá és mindkét nyelven: magyar és szerbhorvát nyelven eljuttatja az olvasó asztalára.

Az ajánlás tökéletesen megvilágítja azt a törekvést, amely a két nép múltját új fényvel vetíti bele a jelenbe.

„A magyar—délszláv kapcsolatok története egyidős a magyar nép magyarországi történetével. Egymás szomszédságában nem volt, nem lehetett történelmünknek, történelmünknek olyan fordulata, amely ne hatott volna a másik nép történetére is. Talán még a fordulatoknál is jobban hatott a mindennapok csendes kommunikációja: a nehéz, vagy éppen tragikus pillanatokat megszakítatlan folyamként kísérte társadalmaink érintkezése, a szellemi értékek szüntelen csereforgalma. Mégis, még mindig keveset tudunk egymásról, még mindig kísértének a kölcsönös előítéletek.”

A legszebb szellemtörténeti feladat a letűnt századok felett gomolygó ködöket eloszlatni olyan hű képekkel, melyek a legszélesebb rétegek előtt áttekinthetővé, megismerhetővé teszik azokat az eseménye-